

dr Michał Jurek, dr Paweł Marszałek

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Geneza i konsekwencje internacjonalizacji systemów bankowych**

Wprowadzenie

Internacjonalizacja systemów bankowych nie jest zjawiskiem nowym. Rozpoczęła się ona już w XIX wieku, przybierając na sile w latach sześćdziesiątych XX wieku. Internacjonalizacja sprzężona z procesami globalizacji przyniosła wiele zmian w funkcjonowaniu systemów bankowych. Banki uczestniczące w internacjonalizacji przekształciły się w banki wielonarodowe, prowadzące działalność na skalę międzynarodową.

O internacjonalizacji systemów bankowych można mówić w różnych aspektach, stąd też nie jest łatwo jednoznacznie przedstawić treść tego pojęcia. Zgodnie z definicją J.K. Solarza i P. Wyczańskiego [1997], „internacjonalizacja systemów bankowych może być rozumiana zarówno jako proces wychodzenia poza ramy rynku krajowego, jak i wchodzenia zagranicznych inwestorów do banków krajowych”. Dodają oni przy tym, że banki zagraniczne są traktowane jako instytucjonalna forma przenoszenia tendencji występujących na światowych rynkach finansowych do krajowego systemu bankowego. Według nich, stopień internacjonalizacji systemu bankowego może być mierzony udziałem zagranicznych akcjonariuszy i wierzycieli w pasywach skonsolidowanego systemu bankowego danego kraju. Na inny aspekt zagadnienia wskazują M.K. Lewis i K.T. Davis [1987]. Ich zdaniem, internacjonalizacja banków wyraża się przede wszystkim w ich lokalizacji w odległych regionach świata i prowadzeniu ich przez właścicieli różnej narodowości.

Internacjonalizacja systemów bankowych może mieć wymiar wewnętrzny i zewnętrzny. Pierwszy jej typ mierzy się liczbą oddziałów i filii otwar-

** Artykuł jest rozszerzoną wersją opracowania „Internacjonalizacja systemów bankowych w teorii i praktyce”, zgłoszonego na Konferencję Katedr Finansowych w Szczecinie „Finanse – Teoria i Praktyka”, w dniach 9-11 września 2009 roku.

tych w danym kraju przez banki zagraniczne oraz sumą aktywów tych placówek odniesioną do łącznych aktywów skonsolidowanego bilansu bankowego. Drugi mierzony jest liczbą oddziałów i filii otwartych za granicą przez banki krajowe oraz sumą aktywów zgromadzonych przez te placówki odniesioną do łącznych aktywów skonsolidowanego bilansu bankowego [ECB 1999; Solarz, Wyczański 1997].

Następstwem internacjonalizacji jest wzrost konkurencji między bankami i wyrównanie jej warunków dla banków krajowych i zagranicznych [Padoa-Schioppa]. Dzieje się tak, ponieważ z jednej strony powoduje ona wzrost liczby instytucji zabiegających o klienta, a z drugiej strony sprawia, że zwiększa się rynek, na którym banki mogą działać. Ponadnarodowy zasięg działalności bankowej wymusza doskonalenie systemów ostrożnościowych i nadzorczych. Internacjonalizacja wzmaga także proces deregulacji [Frąckowiak, Szambelańczyk 2000; Paluszak 2001; Zawadzka 2002], wymuszając przy tym międzynarodową współpracę w zakresie regulowania działalności bankowej [Krugman, Obstfeld 2007].

Banki, które biorą udział w internacjonalizacji systemów bankowych, określa się w mianem banków wielonarodowych (*multinational bank*) lub banków międzynarodowych (*international bank*). Wielokrotnie terminów tych używa się zamiennie. Nie niosą one jednak tej samej treści. Wyróżnikiem banku międzynarodowego są pełnione przezeń funkcje. Każdy bank międzynarodowy przeprowadza transakcje w walucie krajowej z nierezydentami, aby finansować handel zagraniczny i przeprowadzać inne transakcje międzynarodowe. Ponadto, banki międzynarodowe, jako uczestnicy rynku eurowalutowego, przeprowadzają transakcje w walutach obcych. Ten drugi typ transakcji może być przeprowadzany zarówno z rezydentami, jak i z nierezydentami [Lewis, Davis 1987].

Oba przedstawione rodzaje transakcji mogą być realizowane także przez banki wielonarodowe, jednak wcale tak być musi. Charakterystyczne jest natomiast, że banki wielonarodowe są szczególnym rodzajem przedsiębiorstw wielonarodowych. Podstawową cechą takiego przedsiębiorstwa, jest prowadzenie działalności w różnych krajach. Wielonarodowy bank ma zatem swoje placówki w więcej niż jednym kraju [Curry, Fung, Harper 2003].

W procesie internacjonalizacji w najszerszym zakresie biorą udział właśnie banki wielonarodowe. Zdaniem U. Steuber [1977], przed nasileniem procesu internacjonalizacji, banki chcące rozpocząć działalność za granicą musiały szukać zagranicznego banku-korespondenta. Dopiero proces internacjonalizacji umożliwił bezpośrednią obecność banków za granicą.

Internacjonalizacja sprzężona z globalizacją przyniosły wiele zmian w funkcjonowaniu systemów bankowych. Proces ten wystąpił również w Polsce, zaś jego następstwa są niekiedy przedmiotem krytycznych ocen [Janicka 2001]. Ciekawość budzi, czy i w jakim stopniu za uzasadnienie jego wystąpienia w Polsce można uznać teoretyczne przesłanki internacjo-

nalizacji; w jaki sposób internacjonalizacja wpłynęła na funkcjonowanie polskich banków; a także jakie korzyści i zagrożenia były i są jej następstwami. Rozstrzygnięcie tych problemów stanowi cel badawczy niniejszego artykułu.

Struktura niniejszego opracowania jest następująca. W punkcie drugim przedstawiono fazy internacjonalizacji systemów bankowych. W punkcie trzecim zarysowano główne teorie wyjaśniające rozszerzanie przez banki działalności poza granice jednego kraju. Punkt czwarty poświęcono przybliżeniu przebiegu internacjonalizacji polskiej bankowości. Ostatni – piąty – punkt zawiera refleksje i uwagi końcowe.

1. Fazy internacjonalizacji systemów bankowych

W procesie internacjonalizacji systemów bankowych można wyróżnić kilka faz. W literaturze uznaje się, że tzw. pierwsza fala internacjonalizacji systemów bankowych rozpoczęła się po 1830 roku w Wielkiej Brytanii. Główną jej przyczyną było dążenie do usprawnienia finansowania handlu Wielkiej Brytanii z jej koloniami. Banki brytyjskie otworzyły swoje przedstawicielstwa w Australii, Ameryce Północnej i na Karaibach, a później także w Indiach, Afryce Południowej i Ameryce Łacińskiej. W latach 1817–1913 banki brytyjskie otworzyły za granicą łącznie 72 placówki [Tschoegl 1987]. W ślad za nimi poszły także banki innych krajów posiadających kolonie. Należały do nich banki belgijskie, francuskie, niemieckie oraz japońskie [Curry, Fung, Harper 2003; de Paula 2002].

Przekształcanie się banków państw kolonialnych w banki wielonarodowe zahamowała pierwsza wojna światowa. Znaczące przyspieszenie internacjonalizacji systemów bankowych nastąpiło dopiero w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku, wówczas bowiem nastąpiła gwałtowna ekspansja amerykańskich banków za granicę. Złożyło się na to kilka przyczyn.

Przede wszystkim, w latach sześćdziesiątych XX wieku w Stanach Zjednoczonych wprowadzono przepisy prawne, które w znacznym stopniu ograniczyły działalność banków amerykańskich. Przepisy te miały na celu przywrócenie równowagi bilansu płatniczego i ożywienie gospodarki amerykańskiej. I tak, w 1965 roku wprowadzono tzw. program dobrowolnego ograniczenia kredytów udzielanych nierezydentom. Program ten był częścią pakietu ustaw regulującego działalność bankową w Stanach Zjednoczonych. W jego skład weszły także m.in. ustawy dotyczące opodatkowania dochodów pobieranych z oszczędności i z aktywów zagranicznych i ustawy zakazujące eksportu kapitału za granicę [Bimmer, Dahl 1975; Rączkowski 1984]. Ponadto, w 1966 roku rozszerzono tzw. Regulację Q. Zmodyfikowana regulacja zabraniała bankom i instytucjom oszczędnościowym płacić odsetek od wkładów na żądanie i dawała prawo Zarządowi Rezerwy Fede-

ralnej do ustalania górnego pułapu oprocentowania wkładów terminowych i oszczędnościowych¹.

Nowe regulacje prawne wywołały gwałtowną reakcję nierezydentów. Z powodu powstania niekorzystnych dla siebie warunków oraz w obawie zamrożenia swoich wkładów obcokrajowcy wycofali je i przenieśli do banków europejskich². Natomiast rezydenci, zniechęceni niskim oprocentowaniem wkładów w bankach, zaczęli wycofywać swoje oszczędności i lokować je np. w bonach skarbowych lub komercyjnych papierach dłużnych.

W tej sytuacji banki amerykańskie, dążąc do zahamowania spadku dochodów, zaczęły tworzyć swoje placówki w innych krajach. Skala tego procesu była duża. Jak wynika z informacji A.F. Brimmera i F.R. Dahla [1975], 31 grudnia 1973 roku 125 amerykańskich banków miało zagraniczne placówki, natomiast łączna ich liczba wyniosła 699, podczas gdy 31 grudnia 1960 roku tylko 8 banków miało placówki zagraniczne (było ich łącznie 131). Najwięcej placówek otwierano w krajach Europy Zachodniej (szczególnie w Wielkiej Brytanii), w krajach basenu Morza Karaibskiego (szczególnie na Wyspach Bahama i Kajmanach) oraz w krajach Azji (szczególnie w Singapurze, Bahrajnie i Hong-Kongu) oraz w krajach Ameryki Środkowej i Południowej. Otwieraniu placówek za granicą sprzyjało amerykańskie prawodawstwo regulujące działalność banków za granicą³. Zakres usług świadczonych przez te banki za granicą mógł być większy, niż w macierzystym kraju. Zagraniczne placówki banków amerykańskich stały się bowiem aktywnymi uczestnikami rynku eurodolara [Bimmer, Dahl 1975].

Wypada w tym miejscu podkreślić, że wprowadzenie ograniczeń w eksporcie kapitału ze Stanów Zjednoczonych przyspieszyło rozwój tego rynku. Działające w Europie przedsiębiorstwa-córki, których przedsiębiorstwomatki znajdowały się w Stanach Zjednoczonych odczuwały brak środków obrotowych i kapitału, stąd też zaczęły zgłaszać popyt na kredyty dolarowe [Rutkowski 1969]. W tej sytuacji banki europejskie i zagraniczne placówki banków amerykańskich zaczęły przyjmować wkłady w dolarach i w nich udzielały kredytów. Z czasem banki w Londynie i w innych ośrodkach finansowych zaczęły przyjmować wkłady i udzielać kredytów nie tylko w dolarach, ale też w innych walutach, a mianowicie w funtach brytyjskich,

¹ Regulacja ta została zawarta w Ustawie Prawo bankowe z 1933 roku. Do 1966 roku Regulacja Q obowiązywała tylko banki. W tymże roku obowiązek jej przestrzegania nałożono także na instytucje oszczędnościowe [Klus 2001].

² Szczególnie wysokie sumy wkładów wycofał z banków amerykańskich ZSRR, obawiając się zamrożenia ich wkładów przez rząd USA [Mishkin 2002].

³ Otwieranie placówek za granicą umożliwiało Ustawa o Systemie Rezerwy Federalnej (*Federal Reserve Act*) z 1913 roku. Ponadto, w 1966 roku zezwolono bankom amerykańskim na bezpośredni zakup udziałów w bankach zagranicznych. Wypada jednak podkreślić, że otwarcie placówki i dokonanie zakupu udziałów w banku zagranicznym wymagało specjalnej zgody zarządu rezerwy Federalnej [Bimmer, Dahl 1975].

frankach francuskich i frankach szwajcarskich. W ten sposób powstał tzw. rynek eurowalutowy, zwany też eurorynkiem, rozciągający się także na kraje poza Europą, a w szczególności na Japonię, Kanadę i kraje basenu Morza Karaibskiego [Rączkowski 1987].

Rozwój eurorynku umożliwił uczestniczenie w tzw. drugiej fali internacjonalizacji systemów bankowych także bankom europejskim. Sprzyjało temu wprowadzenie w 1958 roku wymienialności zewnętrznej walut krajów Europy Zachodniej. Na procesy internacjonalizacji banków europejskich dodatkowo wpływały również procesy integracji europejskiej, powstawanie koncernów i przedsiębiorstw wielonarodowych. Aby móc finansować ich działalność, zaczęły powstawać międzynarodowe syndykaty emisyjne akcji i obligacji, międzynarodowe konsorcja bankowe oraz międzynarodowe instytucjonalne zrzeszenia bankowe, zwane później grupami bankowymi [Pałuszak 2001].

W latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku do przyspieszenia procesów internacjonalizacji systemów bankowych przyczynił się kryzys naftowy. W tej sytuacji niektóre kraje eksportujące ropę lokowały nagromadzone nadwyżki walut krajów importujących ropę (przeważnie dolarów) w bankach wielonarodowych, będących uczestnikami eurorynku. Niejako w odpowiedzi na te zjawiska nastąpił dalszy wzrost liczby placówek zagranicznych zakładanych w różnych państwach zarówno przez banki amerykańskie, jak i banki innych krajów.

Wypada podkreślić, że na drugą falę internacjonalizacji systemów bankowych wpływ wywarły nie tylko czynniki polityczno-gospodarcze, ale także rozwój nowych technologii, szczególnie technologii komputerowych i telekomunikacyjnych. Wdrażanie nowych rozwiązań do działalności bankowej spowodowało znaczącą obniżkę kosztów jej prowadzenia i zwiększyło przewagę konkurencyjną banków z krajów przemysłowych. Podejmowanie działalności bankowej w krajach słabiej rozwiniętych stało się bardziej opłacalne [Curry, Fung, Harper 2003].

Między pierwszą i drugą falą internacjonalizacji systemów bankowych istniały znaczące różnice. I tak, głównym powodem rozszerzania działalności przez banki amerykańskie za granicę była chęć pozyskania funduszy z eurorynku. Ich podstawowym celem nie było więc finansowanie handlu zagranicznego, tak jak to było w przypadku banków angielskich podczas pierwszej fali internacjonalizacji. Banki amerykańskie, a w ślad za nimi banki innych krajów, rozwijały działalność w krajach rozwiniętych, gdzie najlepiej mogły wykorzystać swoją przewagę konkurencyjną. Ponadto, o ile zagraniczne placówki banków brytyjskich przewodzących bankom wielonarodowym w pierwszej fali internacjonalizacji zajmowały się przeważnie bankowością detaliczną i finansowaniem handlu zagranicznego, to placówki zagraniczne banków amerykańskich dominujących w drugiej fali koncentrowały się raczej na transakcjach walutowych na eurorynku oraz na obsłudze klientów instytucjonalnych [Curry, Fung, Harper 2003; de Paula 2002].

W literaturze uznaje się, że można wyodrębnić także trzecią falę internacjonalizacji systemów bankowych. Rozpoczęła się ona w latach dziewięćdziesiątych XX wieku. Biorą w niej udział głównie banki europejskie, a w szczególności banki hiszpańskie⁴. Wielonarodowe banki uczestniczące w tej fali rozbudowują sieć swoich placówek przede wszystkim w krajach Ameryki Łacińskiej, oraz w krajach Azji południowej i Europy centralnej i wschodniej. Trzeciej fali towarzyszą procesy deregulacji i liberalizacji przepływów kapitału. Sprzyja to ujednoczeniu usług świadczonych przez banki i powoduje, że dominującą formą organizacyjną na rynku staje się bank uniwersalny. W odróżnieniu od drugiej fali internacjonalizacji systemów bankowych, banki biorące udział w fali trzeciej chętnie prowadzą bankowość detaliczną w krajach rozwijających się [Guillen, Tschoegl 1999, de Paula 2002].

2. Przesłanki internacjonalizacji systemów bankowych

Dodatni wpływ na internacjonalizację systemów bankowych wywierały nie tylko uwarunkowania gospodarcze i polityczne. Duże znaczenie odegrały również koncepcje teoretyczne. Autorzy tych koncepcji starali się badać, dlaczego banki narodowe podejmują decyzje o przekształceniu się w banki wielonarodowe. W tym punkcie dokonano syntetycznego opisu najważniejszych teorii wyjaśniających motywów tych decyzji.

Jak wynika z literatury, pierwszą próbę skonstruowania teorii wyjaśniającej zjawisko internacjonalizacji systemów bankowych podjął R.Z. Aliber w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku. Próbował on wytłumaczyć ten proces, kładąc nacisk na internalizację bankowości, rozumianą jako wdrażanie rozwiązań i procedur wypracowanych przez bank podczas działalności na rynku krajowym w placówkach otwieranych za granicą.

Mianowicie uznał on, że w krajach rozwiniętych największy wpływ na rozszerzanie działalności banków poza granice jednego kraju, wywierają różnice w poziomie stóp procentowych na poszczególnych rynkach finansowych. Według niego, banki działające najbardziej efektywnie będą miały najsilniejszy impuls do otwierania swoich placówek za granicą, będą bowiem mieć dużą przewagę konkurencyjną nad bankami zagranicznymi. Rozwijając tę myśl, R.Z. Aliber uznał, że w warunkach liberalizacji przepływu dóbr i kapitału banki będą udzielać kredytów tym przedsiębiorstwom, które będą skłonne zaakceptować najmniej korzystne warunki pozyskania kapitału. Z drugiej strony, przedsiębiorstwa będą dążyć do zaciągania kredytów w tych bankach, które zaoferują najkorzystniejsze dla nich warunki. W kon-

⁴ Ekspansja banków hiszpańskich w Ameryce Łacińskiej stanowiła główny nurt trzeciej fali internacjonalizacji. W jej następstwie, banki hiszpańskie, stały się najważniejszymi graczami w tym regionie. [Sebastian, Hernansanz 2002; Small 2004].

sekwencji spowoduje to ujednoczenie stóp procentowych w poszczególnych krajach. Zjawisko konwergencji stóp procentowych nie wystąpi tylko wtedy, gdy dane państwo będzie utrudniać bankom zagranicznym wejście na krajowy rynek [Peinado 2001; Williams 1999].

Teoria R.Z. Alibera dała asumpt do dyskusji nad przyczynami rozszerzania działalności banków poza granicę kraju macierzystego. W jej toku opracowano szereg koncepcji mieszczących się w nurcie internalizacji. Zgodnie z nimi, główną przesłanką internacjonalizacji banków jest dążenie do wykorzystywania przewagi konkurencyjnej, co umożliwia łatwiejsze różnicowanie produktów, odnoszenie korzyści skali oraz wykorzystanie efektywniejszych technik zarządzania i *know-how*. Koncepcje te zawiera tabela 1.

I tak, zgodnie z teorią przewagi konkurencyjnej, decyzję o podjęciu działalności za granicą kraju będą podejmować tylko te banki, które mają przewagę konkurencyjną i mogą zaoferować korzystniejsze od banków lokalnych warunki udzielenia kredytów lub przyjmowania wkładów. Takim bankom łatwo uzyskać dostęp do międzynarodowego rynku kapitałowego i pieniężnego. Dzięki niskim kosztom działalności mogą szybko powiększyć swój udział w rynku międzynarodowym i uzyskać wysokie zyski. Niedoskonałości rynkowe sprawiają, że inne banki nie są w stanie zastosować innowacyjnych rozwiązań wdrożonych przez bank z przewagą konkurencyjną [Curry, Fung, Harper 2003, Williams 1999]. Warto dodać, że bank, który nie ma przewagi konkurencyjnej nad innymi bankami, może ją uzyskać przez zakup banku zagranicznego, który taką przewagę ma. Prawdziwym celem przekształcenia się danego banku w wielonarodowy będzie wówczas de facto zakup innowacyjnych technologii lub rozwiązań stosowanych przez bank zagraniczny. Zostaną one wykorzystane w działalności banku wielonarodowego zarówno w jego kraju macierzystym, jak i w placówkach zagranicznych [Curry, Fung, Harper 2003].

Podobny punkt widzenia przyjęli twórcy teorii przewagi technologii i technik zarządzania. Według nich, banki wielonarodowe mogą odnieść znaczne korzyści z wprowadzenia na rynkach zagranicznych rozwiązań wypracowanych w toku działania na rynku krajowym. Rozwiązania te dotyczą na ogół *know-how*, innowacyjnych technologii lub sposobu zarządzania bankiem. Krańcowy koszt ich wdrożenia w placówkach zlokalizowanych za granicą będzie bardzo niski lub zerowy [Curry, Fung, Harper 2003; Williams 1999].

Według autorów teorii ekspansji defensywnej, podejmowanie działalności na rynkach zagranicznych może być niejako reakcją obronną banku na zmiany zachodzące w jego bezpośrednim otoczeniu. Mianowicie, banki narodowe przekształcają się w banki wielonarodowe pod wpływem przepisów znacznie ograniczających zakres działalności, którą mogą one prowadzić w kraju macierzystym. Proces internacjonalizacji może też dokonywać się wskutek nacisków klientów banku. Jeśli bowiem klienci banku prowadzą wymianę handlową z zagranicą, to mogą dostarczyć bankowi wielu

Tabela 1
**Teorie internacjonalizacji systemów bankowych
 mieszczące się w nurcie internalizacji**

Nazwa	Główne przesłanki internacjonalizacji
teoria internalizacji	<ul style="list-style-type: none"> – istnienie różnic w poziomie stóp procentowych na poszczególnych rynkach; – przewaga konkurencyjna nad bankami zagranicznymi; – osiągnięcie korzyści skali.
teoria przewagi konkurencyjnej	<ul style="list-style-type: none"> – przewaga konkurencyjna na rynku produktów i usług bankowych nad bankami zagranicznymi; – możliwość uzyskania przewagi konkurencyjnej przez zakup banku zagranicznego, który taką przewagę ma; – niższe koszty działania i możliwość szybkiego powiększenia zysków.
teoria przewagi technologii i technik zarządzania	<ul style="list-style-type: none"> – niższy koszt wdrażania rozwiązań wypracowanych w toku działania na rynku krajowym, dotyczących <i>know-how</i>, innowacyjnych technologii lub zarządzania bankiem; – przewaga konkurencyjna nad bankami zagranicznym.
teoria ekspansji defensywnej	<ul style="list-style-type: none"> – obrona banku przed zmianami zachodzącymi w jego bezpośrednim otoczeniu; – zmiany przepisów prawnych i ograniczanie zakresu działalności banków w kraju macierzystym; – podążanie za klientami, którzy realizują transakcje zagraniczne (tzw. efekt przyciągania)
teoria transgranicznej integracji wertykalnej i horyzontalnej	<ul style="list-style-type: none"> – osiągnięcie korzyści skali wynikających z integracji horyzontalnej: wykorzystywanie na rynkach różnych krajów innowacyjnych rozwiązań technologicznych, wiedzy, doświadczenia, sposobu zarządzania wypracowanych w trakcie działalności na rynku krajowym; – osiągnięcie korzyści skali wynikających z integracji wertykalnej: internacjonalizacja procesu wytwarzania produktów i usług bankowych, prowadząca do ich ujednoczenia na wszystkich rynkach, na których dany bank działa.
teoria oligopolistycznej konkurencji	<ul style="list-style-type: none"> – przewaga konkurencyjna nad bankami zagranicznymi, które utworzyły nieefektywne oligopole bankowe wskutek dotychczasowej polityki państwa, i nie chcą lub nie są w stanie współzawodniczyć z bankami wielonarodowymi; – możliwość szybkiego zyskania udziału na oligopolistycznym rynku bankowym przy niskich kosztach
teoria wielonarodowej bankowości hurtowej	<ul style="list-style-type: none"> – osiągnięcie korzyści z niższych spreadów procentowych utrzymujących się na tzw. eurorynkach; – osiągnięcie korzyści wynikającej ze skłonności klientów do korzystania z usług banku pochodzącego z tego kraju, którego waluta jest wykorzystywana w transakcji.
teoria międzynarodowych inwestycji	<ul style="list-style-type: none"> – dążenie do dywersyfikacji ryzyka niesystematycznego portfela banku w skali międzynarodowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Aliber [1984, 1987], Callier [1986], Curry, Fung, Harper [2003], Peinado [2001], Tschoegl [1987], Williams [1999].

potrzebnych informacji o rynku zagranicznym. Znajomość uwarunkowań rynkowych i dostęp do funduszy banku macierzystego pozwala placówce zagranicznej na oferowanie korzystniejszych warunków udzielenia kredytu lub przyjęcia wkładu od innych banków lokalnych. Jeśli natomiast bank nie rozszerzy działalności poza granice macierzystego kraju, to może stracić klientów prowadzących wymianę z zagranicą [Callier 1986, Curry, Fung, Harper 2003, Williams 1999]. Wypada dodać, że na decyzję o podjęciu ekspansji za granicą duży wpływ mogą również wywierać zmiany kursu waluty kraju macierzystego i kraju, w którym bank planuje otworzyć swoją placówkę. Zmiany te mogą bowiem oddziaływać na opłacalność planowanych inwestycji [Curry, Fung, Harper 2003].

Autorzy koncepcji transgranicznej integracji wertykalnej i horyzontalnej tłumaczą przyczyny internacjonalizacji systemów bankowych, łącząc motywy uwzględnione w teorii przewagi konkurencyjnej oraz w teorii przewagi technologii i technik zarządzania. Ich zdaniem, banki wielonarodowe mogą osiągać szczególne korzyści z tytułu integracji horyzontalnej lub wertykalnej. Pierwszy typ integracji polega na wykorzystywaniu na rynkach w różnych krajach innowacyjnych rozwiązań technologicznych, wiedzy, doświadczenia, sposobu zarządzania wypracowanych w trakcie działalności na rynku krajowym. Natomiast integracja wertykalna ma miejsce wtedy, gdy następuje internacjonalizacja procesu wytwarzania produktów i usług bankowych prowadząca do ich ujednoczenia na wszystkich rynkach, na których dany bank działa. Wdrażając zarówno pierwszy, jak i drugi typ integracji, bank wielonarodowy będzie oferować klientom zagranicznym korzystniejsze warunki niż banki lokalne, mając dostęp do tanich źródeł finansowania swojej działalności [Curry, Fung, Harper 2003, Peinado 2001, Williams 1999].

Teorie konkurencji oligopolistycznej łączą motywy wymieniane we wszystkich omówionych dotychczas koncepcjach. Autorzy koncepcji mieszczących się w tym nurcie podkreślają, że banki rozszerzające działalność na inne kraje muszą konkurować na rynkach zagranicznych z oligopolami bankowymi. Oligopole te powstają najczęściej na skutek polityki państwa, która utrudnia wejście na rynek nowym bankom. Jeśli jednak bankowi wielonarodowemu uda się otworzyć placówkę w takim kraju, to może skutecznie konkurować z bankami lokalnymi. Przewaga banku wielonarodowego może wynikać z innowacyjnych technologii, doskonalszych procedur i lepszej organizacji pracy, które zostały wykształcone podczas świadczenia usług na rynku krajowym, a których wprowadzenie na rynku zagranicznym będzie relatywnie tanie. Przede wszystkim jednak bank wielonarodowy może konkurować z bankami oligopolistycznymi za pomocą polityki cenowej, oferując korzystniejsze warunki udzielania kredytów i przyjmowania wkładów [Peinado 2001, Williams 1999].

W teorii międzynarodowych inwestycji i teorii wielonarodowej bankowości hurtowej szczególnie nacisk położono na kwestię rentowności dzia-

łałości bankowej i zarządzania ryzykiem. Mianowicie, podejmowanie przez bank działalności w wielu krajach ułatwia dywersyfikację ryzyka i jego minimalizowanie. Wypada podkreślić, że zgodnie z koncepcjami mieszczącymi się w tym nurcie, banki niechętnie do podejmowania ryzyka będą otwierać placówki w krajach, które są podobne do kraju macierzystego pod względem kulturowym, językowym i instytucjonalnym [Curry, Fung, Harper 2003, Williams 1999]. Z drugiej strony, wyjście poza granice kraju może umożliwić osiągnięcie korzyści z niższego kosztu pozyskania kapitałów na eurorynku.

Inną teorią, która wyjaśnia przyczyny rozszerzania działalności banków poza granicę kraju macierzystego, jest tzw. teoria eklektyczna. Oparto ją na teorii korporacji wielonarodowych, sformułowanej pierwotnie przez J. Dunninga w drugiej połowie lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku. Wzbogaciła ona dorobek teorii współtworzących nurt internalizacji. Zgodnie z nią istnieją trzy podstawowe grupy korzyści, jakie mogą odnieść banki wielonarodowe. Pierwsza grupa korzyści wynika z internalizacji banku. Druga grupa korzyści wynika z lokalizacji placówek banku za granicą. Składają się na nie przede wszystkim korzyści wynikające z różnic w uregulowaniu działalności bankowej w kraju i za granicą, pozyskania nowych klientów i utrzymanie starych, dywersyfikacji ryzyka, i dostępu do zasobów wykwalifikowanej siły roboczej na zagranicznych rynkach pracy. Trzecią grupę korzyści z internacjonalizacji stanowią tzw. korzyści z posiadania placówek zagranicznych. Korzyści te wynikają stąd, że klienci wolą korzystać z usług banku pochodzącego z tego kraju, którego waluta jest wykorzystywana w transakcji. Daje to szczególne korzyści bankom wielonarodowym pochodzącym z krajów, których waluty są najczęściej wykorzystywane w płatnościach z tytułu obrotów bieżących i kapitałowych z zagranicą. Banki takie mogą różnicować gamę swoich produktów i usług, oferując za pośrednictwem swoich oddziałów klientom zagranicznym nowe instrumenty finansowe, często oparte na walucie kraju macierzystego. Warto dodać, że przewagę konkurencyjną pogłębia już samo postrzeganie banku wielonarodowego przez klientów zagranicznych jako zdolnego do wprowadzenia takich innowacji finansowych [Peinado 2001, Williams 1999]

Za najważniejszą różnicę między tą teorią a teoriami z nurtu internalizacji, można uznać inne traktowanie kosztów rozszerzania działalności banku poza granicę. Mianowicie, zwolennicy teorii eklektycznej uznali, że należy je traktować nie jako składnik kosztów globalnych całego banku wielonarodowego, lecz element kosztów, które ponosi spółka-matka działająca na rynku macierzystym. Wpływa to na kalkulację opłacalności zagranicznej ekspansji [Williams 1999].

Podsumowując, można stwierdzić, że w praktyce może istnieć wiele różnych przyczyn internacjonalizacji systemów bankowych. Jak bowiem podkreślił A.E. Tschoegl [1987], impulsem do przekształcania się banków w jednostki wielonarodowe był często przypadek, lub chęć do wykorzysta-

nia sprzyjających warunków w jakimś konkretnym kraju, często podobnym pod względem kulturowym, językowym i instytucjonalnym, do kraju macierzystego. Procesowi temu sprzyjały również wzrost samych banków, liberalizacja przepisów oraz klienci, którzy – prowadząc działalność za granicą – mogli dostarczyć bankowi wielu potrzebnych informacji o rynku zagranicznym, ułatwiając mu poznanie lokalnych uwarunkowań.

3. Wybrane aspekty internacjonalizacji polskiego systemu bankowego

Rozważając internacjonalizację banków polskich zasadne wydaje się skupienie na internacjonalizacji wewnętrznej. Skala ekspansji polskich instytucji na rynki zagraniczne jest bowiem bardzo mała⁵. Stanowi to naturalną konsekwencję krótkiego okresu działalności polskich banków oraz ich relatywnie niewielkich kapitałów [Janc 2004, Pietrzak 2008]⁶. Następstwem tego są ograniczone możliwości konkurowania polskich instytucji z instytucjami bankowymi z krajów rozwiniętych.

Inaczej kształtowała się sytuacja w zakresie internacjonalizacji wewnętrznej. Już w 1990 roku kapitał zagraniczny rozpoczął inwestycje w polskim systemie bankowym, by w ciągu kilkunastu lat zdobyć w nim dominującą pozycję. Brak dokładnych danych dotyczących liczby oddziałów i filii otwartych w Polsce przez banki zagraniczne uniemożliwia pełną ocenę zjawiska internacjonalizacji wewnętrznej w polskim systemie bankowym. Dostępne są jedynie dane dotyczące liczby banków zagranicznych działających w Polsce oraz ich udziału w aktywach ogółem systemu bankowego. Przedstawia je tabela 2. Natomiast w tabeli 3 ujęto państwa, z których banki mają największy udział w aktywach polskiego systemu bankowego.

Jak wynika z tabeli 2, największe nasilenie ekspansji kapitału zagranicznego miało miejsce w latach 1998–2000. Przybyło wówczas 16 banków z przewagą kapitału zagranicznego, a łączny udział instytucji z przewagą tego kapitału w aktywach polskiego systemu bankowego wzrósł o ponad 50 punktów procentowych (z czego w samym 1999 – o ponad 30 punktów procentowych).

⁵ Z informacji KNF wynika, że w grudniu 2008 roku działalność za granicą, w formie oddziałów lub spółek bankowych, prowadziły jedynie: Bank Polska Kasa Opieki SA (w Paryżu, Kijowie i Łucku), PKO BP S.A. (na Ukrainie), BRE Bank S.A. (w Czechach, Austrii i Słowacji) oraz Mercedes-Benz Bank Polska S.A. (w Grecji). Ponadto, udziały w banku zagranicznym miał Getin Holding. [KNF 2009a].

⁶ W prestiżowym rankingu miesięcznika „The Banker”, wśród 1000 największych banków świata znalazły się tylko 3 polskie instytucje. Najwyżej, bo na 180 miejscu uplasował się PKO BP, awansując w porównaniu z 2008 rokiem o 11 miejsc. Bank Gospodarstwa Krajowego spadł z 863. miejsca na 888., a Bank Ochrony Środowiska z 871. na 891. [The Banker 2009]

Tabela 2
**Internacjonalizacja wewnętrzna polskiego systemu bankowego
w latach 1994–2008**

Rok	Banki z przewagą kapitału zagranicznego (bkz)	Oddziały instytucji kredytowych (oik)	Banki z przewagą kapitału zagranicznego (bkz)	Oddziały instytucji kredytowych (oik)
	liczba		udział w aktywach ogółem systemu bankowego	
1994	11	–	3,2	–
1995	18	–	4,2	–
1996	25	–	13,7	–
1997	29	–	15,3	–
1998	31	–	16,6	–
1999	39	–	47,2	–
2000	47	–	69,6	–
2001	48	–	69,2	–
2002	45	–	67,4	–
2003	45	–	67,8	–
2004	41	3	66,9	0,6
2005	43	7	69,1	0,9
2006	40	12	66,6	3,1
2007	42	14	66,7	4,3
2008	42	18	67,0	5,4
06.2009	42	19	66,4	5,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie: NBP [2002], KNF [2009a, 2009b].

Tabela 3
**Najwięksi inwestorzy zagraniczni w polskim systemie bankowym
według kraju pochodzenia (stan na 09.2009)**

Kraj	Liczba kontrolowanych banków i oddziałów instytucji kredytowych	Udział w aktywach (%)
Włochy	5	14,0
Niemcy	10	10,0
Holandia	5	9,9
USA	5	6,8
Belgia	5	6,1
Irlandia	3	5,1
Francja	10	4,9
Portugalia	3	4,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie: KNF [2009b].

W następnych latach internacjonalizacja przebiegała już wolniej. W 2003 roku kapitał zagraniczny kontrolował 45 banków, których aktywa stanowiły 67% aktywów systemu bankowego. Lata 2004–2008 przyniosły względną stabilizację liczby banków z przewagą kapitału zagranicznego i ich udziału w aktywach sektora bankowego. Systematycznie rosło jednak znaczenie oddziałów instytucji kredytowych. Dominowali przy tym inwestorzy europejscy (tabela 2). Tendencje te utrzymały się również w pierwszym półroczu 2009 roku⁷.

Inwestycje w polskich bankach przybierały różne formy⁸. W latach 1990–1992 tworzono głównie spółki akcyjne z przeważającym udziałem inwestorów zagranicznych. Niewiele powstało w tym okresie oddziałów banków zagranicznych. W latach 1993–1994 proces tworzenia i przejmowania banków przez kapitał zagraniczny świadomie spowolniono, chroniąc pozycję konkurencyjną polskich instytucji. W latach 1995–1998 inwestorzy zagraniczni znowu przejęli inicjatywę, tworząc 10 nowych banków i przejmując kilka banków wymagających dokapitalizowania. Od 1999 roku, zgodnie ze zobowiązaniami podjętymi przy wstępowaniu do OECD, zniesiono formalne ograniczenia dotyczące możliwości tworzenia oddziałów przez banki zagraniczne [Pietrzak 2008]⁹. Kolejnym krokiem było pojawienie się w Polsce, po wstąpieniu do UE, oddziałów instytucji kredytowych z krajów Wspólnoty. Podmioty te prowadzą działalność na podstawie zasady jednolitego paszportu [NBP, 2005].

Jak się wydaje, motywami banków zagranicznych, wchodzących na polski rynek, były: dążenie do zbudowania pozycji konkurencyjnej na tym rynku (cechującym się niskim stopniem ubankowienia, a co za tym idzie, dużym potencjałem rozwoju¹⁰), perspektywy dużego zysku (m.in. wskutek niższych kosztów działania i mniejszego nasilenia walki konkurencyjnej) oraz podążanie za klientami z krajów macierzystych¹¹. Znaczenie miała też możliwość wykorzystania rozwiązań technicznych i organizacyjnych,

⁷ Należy jednak oczekiwać, że liczba banków kontrolowanych przez kapitał zagraniczny może nieznacznie zmaleć w następstwie procesów konsolidacyjnych, wymuszonych niejako przez problemy finansowe banków, będących dominującymi inwestorami, na ich rynkach macierzystych. Przykładem może być tu fuzja Fortis Banku S.A. i Dominet Banku SA, pod szyldem BNP Paribas Fortis.

⁸ E. Miklaszewska i K. Mikołajczyk [2007] wyróżniają dwie fazy w napływie tego kapitału. W pierwszej, obejmującej niemal całe lata 90. ubiegłego wieku, inwestorzy zagraniczni stawali się dominującymi podmiotami w prywatyzowanych wówczas dużych bankach. Faza druga, która rozpoczęła się w końcu lat 90., polegała na napływie obcego kapitału do średnich i małych banków.

⁹ Jak się wydaje, to właśnie ten czynnik był główną przyczyną wspomnianego znaczącego wzrostu skali ekspansji kapitału zagranicznego w końcu lat 90.

¹⁰ W 2008 roku aktywa polskich banków w relacji do PKB wyniosły około 82%, a wartość udzielonych kredytów, również w relacji do PKB – 47%. Tymczasem, przykładowo, w Belgii obie wielkości wyniosły odpowiednio 392% i 126%, w Grecji – 167% i 87%, a w Irlandii – 715% i 257% [KNF 2009a].

¹¹ Ten czynnik, jak się wydaje, można odnieść przede wszystkim do banków niemieckich.

sprawdzonych na rynkach macierzystych. Nawiązując więc do opisanych w poprzednim punkcie koncepcji, za teoretyczne przesłanki internacjonalizacji banków w Polsce można uznać przede wszystkim teorię przewagi konkurencyjnej, defensywnej ekspansji oraz teorię przewagi technologii i techniki zarządzania.

Banki zagraniczne podejmowały zatem decyzje o wejściu na rynek polski kierując się różnymi motywami. Różnorodność ta niewątpliwie przyczyniła się do tak znacznej skali internacjonalizacji zewnętrznej. Jej zakres niejako implikował przy tym odwrotne tendencje w zakresie internacjonalizacji wewnętrznej. Trudno bowiem oczekiwać ekspansji polskich banków na macierzyste rynki podmiotów nadrzędnych wobec polskich instytucji [Janc, Marszałek 2004]. Z tych samych względów, niewielkie jest prawdopodobieństwo ekspansji na rynki wschodnie. Podmioty będące strategicznymi inwestorami w polskich bankach są już tam na ogół obecne.

Dynamiczny przebieg ekspansji banków wielonarodowych w polskim systemie bankowym wywołuje wiele dyskusji. Dotyczą one przede wszystkim korzyści i zagrożeń wynikających z tak wysokiego stopnia wewnętrznej internacjonalizacji polskich banków. Szczegółowe przedstawienie stanowisk obu stron wykracza poza ramy opracowania. Wypada jednak podkreślić, że wśród zalet tak dużej obecności i aktywności banków wielonarodowych w polskim systemie bankowym najczęściej wymienia się przede wszystkim szybki rozwój tego systemu, zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Wskazywano tu na takie pozytywne zjawiska jak znaczące rozszerzenie i zmodernizowanie oferty bankowej, wdrażanie nowych technologii i rozwiązań organizacyjnych, większa efektywność i bezpieczeństwo banków czy szybsze wdrażanie międzynarodowych regulacji i standardów. Ponadto, zwracano uwagę na to, iż dzięki przyjętym rozwiązaniom w zakresie prywatyzacji z udziałem inwestorów zagranicznych, koszty restrukturyzacji sektora bankowego w mniejszym stopniu obciążały klientów i BFG [Dąbrowska i Gruszczyński 2002, Jurkowska 2004, Kaczor 2004, Szelągowska 2005].

Często formułuje się jednak także poglądy sceptyczne [Janicka 2001, Jaworski 2004, Jaworski 2008, Zawadzka 2003]. Ich autorzy zaznaczają, że oczekiwany wzrost konkurencji w sektorze nie nastąpił. Co za tym idzie wielkość marż nie zmniejszyła się, co jest korzystne dla zagranicznych inwestorów. Inwestycja w polskie banki jest bowiem bardzo rentowna. Ponadto, uwypukla się takie ujemne strony dużego stopnia wewnętrznej internacjonalizacji jak brak możliwości wpływania na politykę kredytową banków, ich „niechęć” do finansowania działalności gospodarczej, bierność inwestorów zagranicznych czy zjawisko „nacjonalizacji” strat przy jednoczesnej „internacjonalizacji” korzyści.

Krytyczne opinie nasiliły się w 2008 roku, w kontekście coraz poważniejszego kryzysu finansowego i jego reperkusji. Wskazywano, że struktura właścicielska polskich banków może stanowić swoisty kanał, którym na

polski rynek finansowy przeniosą się negatywne następstwa światowego kryzysu finansowego. Obecność banków wielonarodowych zaczęto traktować jako czynnik mogący zagrozić stabilności polskiego systemu bankowego.

Zakończenie

Proces internacjonalizacji zasadniczo już się dokonał. Polski system bankowy jest już częścią globalnego systemu finansowego, wraz ze wszystkimi tego pozytywnymi i negatywnymi następstwami. Uwidocznilo się to dobitnie, wraz z problemami banków-matek na ich rynkach macierzystych, spowodowanymi kryzysem finansowym. Należy przy tym stwierdzić, że w zasadzie jest to proces nieodwracalny. Trudno bowiem oczekiwać, by struktura własnościowa systemu bankowego miała się znacząco zmienić.

Należy podkreślić, że banki wielonarodowe wchodząc na rynek polski, kierowały się wieloma różnorodnymi motywami. Zasadniczo, motywy te są zgodne z przesłankami, rozpatrywanymi w najczęściej formułowanych teorii internacjonalizacji. Niewątpliwie, możliwość osiągnięcia wielu celów stanowiła czynnik przyciągający na polski rynek duże, bardzo silne kapitałowo banki wielonarodowe, o długiej historii działania.

Ocena następstw zjawisk internacjonalizacyjnych nie jest jednoznaczna. Bilans korzyści i zagrożeń wiążących się z internacjonalizacją trudno przy tym sprowadzić tylko do wskaźników oraz elementów ilościowych, wymierzonych. Jak bowiem pokazał kryzys *subprime* i jego następstwa, na bezpieczeństwo i efektywność instytucji finansowych olbrzymi wpływ mają czynniki psychologiczne, subiektywne. Okazało się również, że systemy finansowe i poszczególne rynki są z sobą powiązane ściślej, niż przewidywano, a interesy narodowe – często wbrew oficjalnej retoryce władz czy nadzorców – ciągle mają podstawowe znaczenie

Bibliografia

- Aliber R.Z., *Financial Innovation and the Boundaries of Banking*, "Managerial and Decision Economics" 1987, nr 1.
- Aliber R.Z., *International Banking: A Survey*, "Journal of Money, Credit and Banking" 1984, nr 4.
- Bimmer A.F., Dahl F.R., *Growth of American International Banking: Implications for Public Policy*, "Journal of Finance" 1975, nr 2.
- Callier P., "Professional Trading", *Exchange Rate Risk and the Growth of International Banking: A Note*, "Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review" 1986, nr 159.

- Curry E.A., Fung J.G., Harper I.R., *Multinational banking: historical, empirical and case perspectives*, w: *Handbook of International Banking*, red. A.W. Mullineux, V. Murinde, Edward Elgar, Northampton i in 2003.
- de Paula L.F., *Banking Internationalisation and the Expansion Strategies of European Banks to Brazil during the 1990s*, Société Universitaire Européenne de Recherches Financières Studies, nr 18, Wiedeń 2002.
- ECB, *Possible Effects of EMU on the EU Banking Systems in the Medium to Long Term*, Frankfurt n. Menem 1999.
- Frąckowiak W., Szambelańczyk J., *Projekcje rozwoju bankowości w Polsce u progu XXI wieku*, w: *Finanse, banki i ubezpieczenia w Polsce u progu XXI wieku*, t. 2, *Bankowość*, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2000.
- Guillen M.F., Tschoegl A.E., *At Last the Internationalization of Retail Banking? The Case of the Spanish Banks in Latin America*, The Wharton School, University of Pennsylvania Working Papers 1999, nr 99–41.
- Heinekel R.L., Levi M.D., *The structure of international banking*, "Journal of International Money and Finance" 1992, nr 3.
- Janc A., *Bank i jego miejsce w pośrednictwie finansowym okresu transformacji*, Twigger, Warszawa 2004.
- Janc A., Marszałek P., *Konkurencja banków i pośredników niebankowych na zintegrowanym rynku usług finansowych*, w: *Finanse w dobie integracji europejskiej*, red. R.N. Hanisz, K. Znaniecka, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej im. K. Adamieckiego w Katowicach, Wydawnictwo AE w Katowicach, Katowice 2004.
- Janicka M., *Integracja czy izolacja – kapitał zagraniczny w polskich (?) instytucjach finansowych*, „Bank i Kredyt” 2001, nr 4.
- Jaworski W.L., *Banki polskie – szanse na dalsze działanie*, „Bank i Kredyt” 1998, nr 5.
- Jaworski W.L., *Uwagi o działalności banków komercyjnych*, w: *Współczesne finanse. Stan i perspektywy rozwoju systemu bankowego*, red. L. Dziawgo, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2008.
- Jurkowska A., *Rola kapitału zagranicznego w przemianach polskiego systemu bankowego*, Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków 2004.
- Dąbrowska K., Gruszczyński M., *Kapitał zagraniczny w polskim sektorze bankowym a efektywność polityki pieniężnej*, „Bank i Kredyt” 2002, nr 11–12.
- Kaczor A., *Wpływ kapitału zagranicznego na bezpieczeństwo polskiego sektora bankowego*, w: *Nauki finansowe wobec współczesnych problemów gospodarki polskiej*, t. 3, *Bankowość*, red. R. Szewczyk, Wydawnictwo AE w Krakowie, Kraków 2004.
- Klus S., *Stany Zjednoczone – część I: Funkcjonowanie banków*, w: *Bankowość komercyjna w rozwiniętych systemach bankowych. Studium wybranych krajów*, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2001.
- Komisja Nadzoru Finansowego, *Informacja o sytuacji banków po pierwszej połowie 2008 roku*, Warszawa 2009a.

- Komisja Nadzoru Finansowego, *Informacja o sytuacji banków po pierwszej połowie 2009 roku*, Warszawa 2009b.
- Krugman P.R., Obstfeld M., *Ekonomia międzynarodowa*, t. 2, WN PWN, Warszawa 2007.
- Lewis M.K., Davis K.T., *Domestic and International Banking*, Philip Alan, Hemel Hemstead 1987.
- Mishkin F.S., *Ekonomika pieniądza, bankowości i rynków finansowych*, WN PWN, Warszawa 2002.
- NBP, *Rozwój systemu finansowego w Polsce w roku 2004*, Warszawa, 2005.
- Padoa-Schioppa T., *Bank Competition: A Changing Paradigm*, "European Finance Review" 2001, nr 5.
- Paluszak G., *Systemy bankowe w procesie europejskiej integracji walutowej*, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2001.
- Peinado E.S., *Internationalisation Process of Spanish Banks: A New Stage After the Mergers*, Department of "Dirección de Empresas, Juan José Renau Piqueras" Faculty of Economics, University of Valencia, Walencja 2001.
- Pietrzak B., *System bankowy*, w: *System Finansowy w Polsce*, red. B. Pietrzak, Z. Polański, B. Woźniak, WN PWN Warszawa 2008.
- Rączkowski S., *Międzynarodowe stosunki finansowe*, PWE, Warszawa 1984.
- Rutkowski J., *EWG a międzynarodowy ruch kapitału*, PWN, Warszawa 1969.
- Sebastian M., Hernansanz C., *The Spanish Banks' Strategy in Latin America*, "SUERF Studies" 2000, no. 9.
- Small D., *Empire Strikes Back: Spanish Banks Recolonize Ibero-America*, "EIR Economics", 2004, lipiec.
- Solarz J.K., Wyczański P., *Internacjonalizacja i globalizacja systemów bankowych (Doświadczenia zagraniczne i wnioski dla Polski)*, „Bank i Kredyt” 1997, nr 6.
- Steuber U., *International Cooperation and Competition among Banks in Europe*, w: *The Development of Financial Institution in Europe 1956–1976*, red. J.E. Wadsworth, J.S.G. Wilson, H. Fournier, A.W. Stijthoff-Leyden, Lejda 1977.
- Tschoegl A.E., *Multinational Retail Banking as a Strategy: An Assessment*, "Journal of International Business Studies" 1987, nr 2.
- Williams B., *Positive Theories of Multinational Banking: Eclectic Theory Versus Internationalisation Theory*, "Journal of Economic Surveys" 1999, nr 11.
- Zawadzka Z., *Zagrożenia i szanse dla banków na początku XXI wieku*, „Bank i Kredyt” 2002, nr 10.

Genesis and consequences of banking systems internationalization

Summary

Internationalization of banking systems has been one of the most important factors, influencing shape and activity of banking systems worldwide. It has occurred also in Poland. The aim of the paper is to find out whether – and if so, to what extent – premises of internationalization, formulated in the literature, may offer the explanation for the course and features of internationalization processes in Poland. Moreover, we make an attempt to describe the scale of internationalization in Poland, as well as its advantages and disadvantages. In the second point we present the phases of banking systems internationalization. In the third section we characterize main theories, which explain entering foreign markets by banks, whereas in fourth we shed some light on internationalization in Poland. The fifth section concludes.

Key words: internationalization, banking system, multinational banks, competition